کوردستان نێت
KURDISTAN NET
ڕۆژنامەیەکی ئەلکترۆنی ڕۆژانەی گشتی سەربەخۆی کوردییە
www.kurdistannet.org
15-8-2007 0:16بەکاتی ناوەندی ئەوروپا

لەیادی مۆرکردنی پەیماننامەی" سیڤەر"... هەڵسەنگاند و پەند وەرگرتن ... سیروان مەحمود

هۆڵەندا

گەرچی پەیماننامەی سیڤەر تەنها بەمەرەکەبی سەر کاغەز ناوزەند دەکرێت و بە جێبەجێنەکردنی

مافێکی سرووشتی گەلی کورد لەباربرا و گەرچی بە دیدی زۆرێك لە روناکبیران گەر بهاتایەو ئەو بەندانەی تایبەت بوون بە کورد جێبەجێ بکرایە ئەوا چارەسەری قەیرانی پارچەبونی کوردستان ئاڵۆزتر دەبوو، کوردستان لە بری چوار پارچەی هەنوکە دەبوە پێنج پارچە، بەڵام وەك راستییەکی مێژویی ئەوا تا ئەم ساتە تاکە بەڵێنی نووسراوە لەلایەن زلهێزەکانەوە کە بەفەرمی دان بە مافی گەلی کوردا دەنێن بۆ ئەگەری پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ، گەر سەرییگرتایە ئەوا دەوڵەتێکی کوردی لە پارچەیەکی کوردستاندا دادەمەزرا و دەبوە پشت و پەنایەکی قایم بۆ پارچەکانی دیکەی کوردستان، هەر بۆیە ئەم پەیماننامەیە ئەوەندە هەڵدەگرێت کە بەرواوێکی بێ وێنەی مێژوویی دووبارە نەبووەوە لە خەباتی گەلی کورد بۆ بەدیهێنانی سەربەخۆیی ناوزەند بکرێت و پێویستی بە هەلسەنگاندنە.

ئامانجیش لەو هەڵسەنگاندنە تەنها هەڵدان نەبێت بە شانو باڵی پەیماننامەکە یان لاوانەوە بۆ بەدینەهێنانی، بەڵکو بە مەبەستی دەستەبەرکردنی لێکۆڵینەوەیەکی زانستی بێت تیایدا هەموو لایەنە باش و خراپەکانی پەیماننامەکەو زەمینەی هاتنە کایەی و هۆی شکستیەکەی لە خۆ بگرێت، وانەو پەندی لێ وەرگیرێت بۆ ئێستا و ئایندەمان، لەهەمان کاتیشدا ببێتە بناغەیەك لە سیستەمی پەروەردەیی نەتەوەیی و گۆشکردنی نەوەکانمان و وشیارکردنەوەیان بۆ ئەو مافە زەوتکراوە، هەر وەك بیرخستنەوەیەکە بۆ زل هێزەکان بۆ ئەو گوناهەی دەرهەقمان ئەنجامیان داوە.

لە رۆژگارێکی زۆر ناهەموار و ناسکدا گۆرانکارییەکی مێژویی گەورە روی دەکردە ئەو ناوچانەی کوردی تیادا دەژیا، خودی کوردەکان کەوتبوونە جموجۆڵەوە و بزووتنەوەی سیاسی و چەکداریان پێکهێنابوو، هاوکێشەی هێزی ناوچەکە سەرەو ژێر کرابوو، ئیمپراتۆریەتی عوسمانی هیلاك بەرەو روخاندن دەرۆیشت، هاوپەیمانانی سەرکەوتو لەجەنگی جیهانی یەکەم جێ پێی خۆیان داکوتابوو، بانگێشە بۆ پێکهێنانی دەوڵەت لەسەر بنەمای نەتەوەیی و سەرهەڵدانی دروستبونی دەوڵەتە عەرەبیەکان و دەوڵەتانی تازە رزگار بوو لە چنگی عوسمانی روخساری نوێێ ناوچەکە بوو، سیاسەتی ناوچەکەبە پێی رێکەوتننامەی سایکس بیکۆ (1916) بەرێوە دەچوو، ناوچەکە پڕ بوو لەغەدر و فرتو فێڵ و پیلانگێران بۆ بەدەست هێنانی بەرژەوەندیەکانی زلهێزەکان، کوردستانی پارچە پارچەش بۆنی خوێنی کوشتاری نێوان پێکهاتەکانی لێدەهات، کورد هیلاك بوو بەدەست جەنگی وڵاتانی داگیرکەریەوە وباری ئابوریشی لاواز بوو، ئا لەو دۆخەدا گەلی کورد لە بەشێکی کوردستان کەوتە بەر باسی زلهێزەکان بۆ شێوازی حوکمرانییان، ئەگەر چی فشاری کوردی و نائارامی ناوچەکە کاریگەر بوو لەو مەسەلەیە، بەڵام بۆ زلهێزەکان مەبەستی دیکەش لە ئارادا بوو، وەك:

ئەو نووسینانەی لە کوردستان نێت دا بڵاودەکرێنەوە، بیروبۆچوونی خاوەنەکانیانە، کوردستان نێت لێی بەرپرسیار نییە.

1. بەكارهێنانی كارتی كوردی بۆ مامەڵەكردن پێیَ لە بەدەستهێنانی بەرژەوەندیەكانیان.
2. كەمێك دڵنەوایی كردنەوەی كوردەكان لەو قۆناغەدا تا پرۆژەكانیان بە سانایی بە ڕێوە بچێت.

لەو هەلو مەرجەدا لە ئەپریلی 1920 هاوپەیمانان لە شاری سان ریمۆی فەرەنسی كۆبونەوە و دەقێكی پەیماننامەیان ئامادەكرد لەگەڵ توركیادا، لە 10ی ئابی 1920 لەگۆنگرەی ئاشتی لە شاری سیڤەری فەرەنسا ئەو پەیماننامەیە نێوان هاوپەیمانان و توركیا مۆر كرا و بە ئامادەبونی نوێنەری كورد ژەنەراڵ " شەریف پاشا " كە وەك چاودێرێك لە باسەكانی تایبەت بە كورد و ئەرمەن ئامادە بوو، لەبەشی سێهەمدا و لەژێر ناوی "كوردستان " سێ مادەی لە خۆ گرت " 62، 63، 64 " كەتایبەت بون بە كوردستان و پێشهاتی هاتنە دی دەوڵەتێكی كوردی سەربەخۆ:

(مادەی 62) :

كۆمیسیۆنێك لە نوێنەرانی بریتانیا، فەرەنسا و ئیتالیا لە قوستەنتینە جێگیر دەبێ و لەماوەی شەش مانگ پاش بەرێوەچوونی ئەم پەیمانە ئۆتۆنۆمی ناوچەیی دەدا بە ناوچەیەك كە زۆربەی دانیشتوانی كوردن وكەوتونەتە: ڕۆژهەلاتی فورات و باشوری سنوری ئەرمینیا (كە لەدواییدا دەستنیشان دەكرێ) و باكوری سنوری توركیا لەگەل سوریا و عێراق، وەك ئەوەی لە برگەی (2) و (3) لە مادەی 27 بەشی دووەمدا دەستنیشانكراوە. ئەگەر هات و لیژنەكە نەگەیشتە رێكەوتنێك بە سەرجەمی دەنگەكان لە هەموو بابەتەكان ئەو كاتە پێویستە لیژنەكە ئەو بابەتانە بەرەو رووی حكومەتەكانیان بكاتەوە. پەیرەوی ئەم ئۆتۆنۆمییە دەبێ مافی ئاشوریەكان، كلدانییەكان وكەمایەتییە رەگەزیی وئایینیەكانی تر لەو ناوچانەدادابین كات. بۆ ئەم مەبەستەش لیژنەیەك دروست دەكرێت لە نوێنەرانی (بەریتانیا، فەرەنسا، ئیتالیا) و فارس و كوردیشی تیادا بێت، سەردانی ئەو ناوچانە بكات (سنوری توركیا – ئێران) و گۆرانكاری پێویست بكەن بە پێی دەقەكانی ئەم پەیماننامەیە.

(مادەی 63) :

حكومەتی توركیا دەبێت بریار لەسەر پەسەندكردن و جێبەجێكردنی بریارەكانی كۆمسیۆنی مادەی 62 بدات، لەماوەی سێ مانگدا لە رۆژی ناردنی بۆ حكومەتی ناوبراو.

(مادەی 64) :

لەماوەی ساڵێك پاش جێ بەجێ كردنی ئەم پەیمانە، بێتوو كوردەكانی دانیشتووی ئەم ناوچانەی كە ماددەی 62 دەیان گرێتەوە بچنە ئەنجومەنی كۆمەڵی نەتەوەكان وبیسەلمێنن كە زۆربەی دانیشتوانی ئەم ناوچانە حەزیان لە سەربەخۆیی لە توركیایەوە ودەیانەوێ لەم وڵاتە جیا ببنەوە و ئەنجومەنیش بۆی دەربكەوێ كە ئەم خەڵكە شیاوی سەربەخۆیین، بە توركیا دەسپێرێ كەسەربەخۆیی بدا بە كوردەكان. توركیا لەسەریەتی كە لەوكاتەدا هەڵوێستی خۆی لەگەڵ ئەم راسپێریە رێك بخا و لە هەموو مافی خۆی لەم ناوچانەدا دەست هەڵبگرێ. چۆنیەتی ئەم دەست هەڵگرتنە لە وتوێژە تایبەتیەكانیدا كە لە نێوان هاوپەیمانە سەرەكییەكان وتوركیادا پێك دێ، دیاری دەكرێ.

شیكردنەوەی بابەتی بۆ ئەو سێ مادەیە، نا دادپەروەری و نارەوایی زلهێزەكانمان بۆ دەردەخات كە هەمیشە لەچوارچێوەی پیلان و بەرژەوەندییە ناجێگیریەكانی خۆیاندا سیاسەتی ناوچەكەیان دارشتوە

ئەو نووسینانەی لە كوردستان نێت دا بڵاودەكرێنەوە، بیروبۆچوونی خاوەنەكانیانە، كوردستان نێت لێی بەرپرسیار نییە.

رۆژنامەیەكی ئەلكترۆنی رۆژانەی گشتی سەربەخۆی كوردیە
www.kurdistannet.org
15-8-2007 0:16بەكاتی ناوەندی ئەوروپا

و گەلی كوردیش زەرەرمەند و قوربانی سەرەكی بووە لەو سیاسەتەدا. بەپێی پەیماننامەكە ئەوا مافی كوردی بەستوەتەوە بە بریاری داگیركەرانی و دەستكەوتەكانی پێكهاتەكانی تری ناوچەكە، پانتایی ئەو كوردستانەی پێشهاتیان دەكرت ئەوا سێ یەكی كوردستانی عوسمانییە، چارەنوسی ولایەتی كورد نشینی موسلیش گرێنەدرا بوو بەو دەوڵەتە پێشنیار كراوە، بەڵكو كاتێك دەخرایە سەر كوردستان گەر:

1. ئەم كوردستانە سەربەخۆیە پێكبهاتایە.
2. دانیشتوانی ولایەتی موسل نیشانی بدەن ئارەزویان لەوپێوە لكاندنەیە.

لە لایەكی تریشەوە هاتنە دی كوردستانی سەربەخۆ مەرجدار و گرێدراوە بە:

1. خەڵكی كوردستان دەبێ سەر لە ئەنجومەنی كۆمەڵی نەتەوەكان بدەن و بیسەلمێنن كە زۆربەیان سەربەخۆییان گەرەكە.
2. ویست و دەنگی زۆربەی خەلكیش بەس نییە، ئەنجومەنی كۆمەڵەی نەتەوەكان پێویستە ئەوان بە شیاوی وەرگرتنی سەربەخۆیی بزانن، ئەگینادەبێت داوا لە ئنگلتەرا بكا كە لوتف بفەرموێت كوردەكان بخاتە ژێر دەسەڵاتی خۆیەوە.

پەیماننامەی سیڤەر نەچووە كەشی جێبەجێكردن و تەنها لەسەر كاغەز مایەوە، هەر لەوكاتەی نوێنەرانی هاوپەیمانان و تورك و ئەرمەن سەرقاڵی مۆركردنی پەیماننامەكە بوون لە سیڤەر ئەوا " موستەفا ئەتاتورك " و روسییەكان سەرگەرمی پیلانێك بوون بۆ سەرنەگرتن و تێكدانی پەیماننامەكە.

ئەم پەیماننامەیە لەگەڵ كەموكوریەكانیدا دەستكەوتێكی مێژوویی گرنگ بوو بۆ میللەتی كورد، بە جێبەجێكردنی ئەوا خەونێكی گەورە دەهاتە دی و ئاڵای كوردستان لەسەر پارچەیەك لە خاكەكەی دەشەكایەوە و وەك وڵاتێكی سەربەخۆ دەچووە ناو كۆمەڵگەی نێو دەوڵەتییەوە، ئەوسا زلهێزەكانیش وەك دەوڵەتێكی خاوەن توانا دەیان خستە هاوكێشەی بەرژەوەندیەكان و دەچووە قۆناغێكی پێشكەوتو لە گەمە نێو دەوڵەتیەكان وكاریگەریشی دەبو سەر رەوشی كێشی كورد لە پارچەكانی تری كوردستاندا.

جگە لە كاریگەری فاكتەری نێو دەوڵەتی و ئیقلیمی لەسەر دارشتنی ئەو بەندانەی تایبەت بوون بە كورد كە ئامانجی راستەقینەی گەلی كوردی تیادا فەراموش كرا، ئەوا فاكتەری كوردی لاواز بوو لەو پرۆژەیەدا، هۆكانیشی خۆیی و بابەتی بوون كە هەندێكیان ئەمانەن:

1. رەوشی سیاسی و كۆمەڵایەتی كوردی لەئاست قەبارەی گۆرانكاریەكانی ئەو سەردەمەدا نەبوو، لاوازی باری ئابووری و نەبوونی پەیوەندی كاریگەر بە جیهانی دەرەوە و بەتایبەتی لەگەڵ زلهێزەكاندا كاری كردە سەر قورسایی كورد لەمەر رووداوەكان و ئەمەش وای كردكاریگەری كورد لەو قۆناغەدا فەراموش بكرێت.
2. نەبوونی بەرنامەیەكی كۆكراوی ئامادەكراوە بۆ داخوازیەكانی میللەتی كورد لەسەر ئاستی كوردستان بەهۆی پەرتەوازەیی كوردستان ودابەش بوونی بەسەر ناوچەكەدا، بەندەكان بە ویستی بەرژەوەنیەكانی خاوەن بریارەكان دارێژرابوو.
3. رێكنەكەوتنی كورد (لەو بەشەی هەلی بۆ هەڵكەوت لەو پەیماننامەیە) لەسەر بەرنامەیەكی یەكگرتوو كەدەبوایە بخرایە روو لە كۆنگرەی ئاشتی لە پاریسدا، دوو رای جیاواز هەبو بۆ سەربەخۆیی یان ئۆتۆنۆمی لە ناو دەوڵەتی توركیا.
4. نوێنەرانی كورد لەئاست قەبارەی ئەو كۆنگرەیەدا نەبوون، " شەریف پاشا " ئەفسەرێكی كورد بوو لە سوپای عوسمانی، ماوەیەكیش باڵوێزی توركیا بوو لە سوید، خەمخواری میللەتەكەی بوو بەلام لەسەر ئاستی سیاسی و لە مەیدانی پراكتیكی ئەوا چەند گرووپێك و بزووتنەوەیەك لە مەیداندا بوون كە

ئەو نووسینانەی لە كوردستان نێت دا بڵاودەكرێنەوە، بیروبۆچوونی خاوەنەكانیانە، كوردستان نێت لێی بەرپرسیار نییە.

بەئەزمونتر بوون لەگەل کەیسەکەدا وەك " کۆمەڵەی تەعالی کوردستان "، ئەمە جگە لەوەش کە ژەنەراڵ شەریف پاشا بنکەو ناوبانگێکی بەهێزی فراوانی نەبوو لە ناوچە کوردیەکاندا، هەر بۆیەش هاوپەیمانان کاریگەری ئەمیان ئەوەندا بە هەند وەرنەدەگرت.
5. بەهۆی گرفتی (ناوخۆیی، سیاسی، خێڵەکی، ئاینی)، کوردەکان دووربوون لە بەگەڕخستنی پەیماننامەکە و بەدواچوونەوەیان نەبوو بۆ جێبە جێ کردنی بەندەکانی.
6. نەبوونی بەرنامەیەکی کوردی بەدیل بۆ ئەگەری جێبە جێ نکردنی پەیماننامەکە، ئەمەش وای لە هاوپەیمانەکان کرد سڵ لە هیچ گۆرانکارییەك نەکەنەوە.
7. دەرك نەکردنی کورد و شارەزا نەبوونی لەگەڵ گەمەی سیاسی جیهانی بۆ پێکهێنانی قوتب لەگەڵ زلهێزێك یان وڵاتێکی ئەقلیمی، کورد نەیتوانی لەگەڵ هیچ هێزێکدا قوتبێك پێك بێنێت کە بەهۆیەوە حیسابێکی باشتری بۆ بکرێت لە گەمەکانی ئەو کاتەدا.
دیارە باسکردنی کەموکوری و هەلومەرجی قۆناغی مۆرکردنی سیڤەر لێکۆڵینەوەی ئەکادیمی فراوانتر هەڵدەگرێت، ئەوەش بابەتێکی گرنگە دەبێت پسپۆران بەبایەخەوە لێی بدوێن و لێکۆڵینەوەی لەسەر بکەن، سیڤەر بەسەرهاتێکی مێژووی هاوچەرخمانە، تاقیکرنەوەکانی مێژووش دەبێت بە هەند وەرگیرێت و گەلان هەمیشە زۆر سوودمەند بوون لە وانەکانی رابردویان بۆ دارشتنەوەی بەرنامەی هەنوکەیی و ئایندەیان.
ڕاستە سەردەم گۆراوە و لەماوەی ئەم 90 ساڵەی رابردودا ناوچەکەو دۆخەکەی گۆرانکاری زۆری بەسەردا هاتووە، جیهانیش جیهانی ئەو سەردەمە نییە، شێوازی کارکردنی سیاسی و وەرگرتنی بریارەکان شێوازێکی تری بە خۆوە گرتووە، وەلێ بۆ ئێمە لە خوارەوی کوردستان هەنوکە بە قۆناغی هاوشێوەی ئەو قۆناغە دەرۆین و مێژوو لەزۆر گۆشەیەوە دووبارە بووەتەوە و هەلێکی نوێمان بۆ رەخساوە، گەر بە وردی کاری بۆ بکەین و لە گەمە سیاسیە جیهانییە نوێکان باش تێبگەین و رۆڵی کاریگەرمان سەر بریارەکان هەبێ ئەوا دەستکەوتی گەورە بەدەست دەهێنین، گەر لەم قۆناغەدا دەوڵەتیشمان پێ دروست نەکرێت ئەوا دارشتنی بناغەکەی لە توانادایە و نابێت ئەم هەلو مەرجە بە فیرۆ بدەین.
ئایە بۆ سیڤەر، تەنهاهەناسەی حەسرەت هەڵکێشێن؟، یان پەند وەرگرین و بەسەرهاتەکە بە بابەتی هەڵسەنگێنین، ئایە لەم سەردەمەدا چۆن سوود لە وانەکەی وەرگرین، چی باشە بیکەین بۆ ئەوەی هاتنەکایەی سیڤەرێکی دیکە و جێبەجێ نەکردنی دووبارە نەبێتەوە… خوێندنەوەی وانەکانی مێژوو، پەندەکانی، بەرنامەی هەنووکە و ئایندەمان، سەنتەرێکی ئەکادیمی بەتوانای گەرەکە!
ئەو نووسینانەی لە کوردستان نێت دا بڵاودەکرێنەوە، بیروبۆچوونی خاوەنەکانیانە، کوردستان نێت لێی بەرپرسیار نییە.